

6273

۱۰۰

۱۲۰۰

اول

عشر

الحمد لله رب العالمين

www.ketab.ir

تقدیم:

به روح پر فریح حضرت امام خمینی رحمۃ اللہ علیہ، که ما را در مسیر اسلام
ناب محمدی صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم رهنمون ساختند؛
به محضر اساتید معظّم، که اندک اندوخته علمی خود را مادیون
تلاش و زحمات آنان می‌دانم؛
به والدین بزرگوار، که هدایت‌گرو مشوّق من در راه کسب علم
دین بودند؛
و به همسر و فرزند مهربانم، که با هم‌دلی و همراهی خود مرا یاری
دادند.

مداد و آثار تربیتی آن در جامعه

سکینه گنج خانلر

سرشناسه: گنج خانلو، سکینه، ۱۳۷۱-
 عنوان: مدارا و آثار تربیتی آن در جامعه / تالیف سکینه گنج خانلو
 مشخصات نشر: قم: دارالکرامه، ۱۳۹۸.
 مشخصات ظاهری: ۱۲۰ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۴۷-۰۷-۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیا.
 یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس
 موضوع: تساهل - جنبه های مذهبی - اسلام
 موضوع: آداب معاشرت اسلامی
 موضوع: اخلاق اسلامی
 شناسه افزوده: طرز، طه، ۱۳۶۰ - مترجم
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۸ م ۴ ۹ م ۲۵۴/۱ BP
 رده بندی دیویی: ۲۹۷/۶۵
 شناسه ملی: ۹۸۷۳۸۵

انتشارات دارالکرامه

09125513647

عنوان: مدارا و آثار تربیتی آن در جامعه ☐

مؤلف: سکینه گنج خانلو ☐

چاپ: دژ ☐

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸ ☐

شمارگان: ۱۰۰ جلد ☐

قیمت دوره: ۱۳۰۰۰ تومان ☐

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۴۷-۰۷-۸ ☐

مرکز پخش قم: ۲۵ متری ۱۵ خرداد، کوچه ۵۴، کوچه ۸، پلاک ۲۱
 تلفن: ۰۹۱۲۵۵۱۳۶۴۷ تلفکس: ۰۷۲۰۰۷۲۳ - ۰۲۵۱

فهرست مطالب

۱۳ مقدمه

فصل اول: کلیات (تعریف و تبیین موضوع)

۱۷ به یک نگاه

۱۸ تعریف و تبیین موضوع

۲۰ اهداف و فواید

۲۰ پیشینه بحث

فصل دوم: مفاهیم بنیادی

۲۳ ۱. مفهوم شناسی

۲۳ «مدارا» در لغت

۲۴ «مدارا» در اصطلاح

۲۸ ۲. مبادی بحث

۲۸ مدارا و حیطه آن

۲۹ انواع مدارا

۲۹ الف) مدارای عقیدتی

۲۹	 (ب) مدارای سازمانی
۲۹	 (ج) مدارای هویتی
۲۹	 (د) مدارای رفتاری
۳۰	 جایگاه و اهمیت مدارا
۳۱	 آثار و برکات مدارا
۳۲	 ۱. ایمنی دین و دنیا
۳۳	 ۲. برقراری صمیمیت و دوستی
۳۳	 ۳. خیر و برکت
۳۳	 ۴. ازبیر رفتن کینه و دشمنی
۳۴	 ۵. پوشیده ماندن عیوب
۳۴	 ۶. حفظ ایمان
۳۵	 جمع بندی

فصل سوم: مدارای اجتماعی و اقسام آن در آموزه های اسلامی

۳۹	 مدارای اجتماعی در قرآن
۴۲	 مدارای اجتماعی در روایات
۴۴	 پیامبر و مدارا با مردم
۴۴	 خردورزی و مدارا
۴۵	 مدارا، حیاتی ترین جزء عقل
۴۵	 مدارا عامل برقراری صمیمیت و دوستی
۴۵	 مدارا، عامل دوستی
۴۶	 مدارا، پایه و اساس سیاست و مدیریت

مدارای اجتماعی در سیره ائمه اطهار علیهم السلام	۴۷
مدارا در موعظه کردن	۴۷
مدارا در تعلیم و تربیت دینی	۴۸
مدارا در تبیین مسائل دینی	۴۸
مدارا با دشمنان و مخالفان	۴۹
امام علی علیه السلام و مدارای سیاسی	۵۰
مدارا و تساهل سیاسی در بینش امام علی	۵۱
تشویق به حق گوئی در برابر حاکم	۵۳
پذیرش احتمال خطا در کار خویش	۵۴
توصیه به کارگزاران در ترک خودکامی و دیکتاتوری	۵۵
گرامی داشتن افراد حق گو	۵۵
نقش مدارا و تساهل سیاسی در روش امام علی	۵۶
اقسام مدارا	۵۸
الف) مدارای اجتماعی با همسر	۵۸
۱. اخلاق حسنه	۵۹
۲. اظهار محبت	۶۰
۳. کم توقعی	۶۱
۴. گذشت و عفو	۶۱
۵. تغافل (به فراموشی زدن)	۶۲
۶. خشم و غضب	۶۳
۷. فخر فروشی	۶۴

۸. گفتار زیبا و نیکو ۶۵
- ب) مدارای اجتماعی به فرزندان ۶۶
۱. فرزند بیمار و پاک سازی روح ۶۶
۲. حسن ظن به فرزند ۶۷
۳. عفو و بخشش فرزندان ۶۷
۴. تربیت صحیح و دین دارانه ۶۸
- ج) مدارای اجتماعی در جامعه ۶۸
۱. مدارا نسبت به هم کیشان ۶۹
- حسن خلق ۷۰
۲. احترام به دیگران ۷۱
- الف) گفتاری ۷۱
- ب) کرداری ۷۲
۳. امر به معروف و نهی از منکر ۷۳
۴. سلام و احوال پرسی ۷۴
۵. زیبایی کلام ۷۴
۶. شوخی و مزاح ۷۵
۷. احترام به حقوق دیگران ۷۶
۸. بزرگداشت پیران و سال خوردگان ۷۷
۹. عدالت ۷۷
۱۰. وفای به عهد ۷۸
۱۱. مهربانی در حق یک دیگر ۷۹

۱۲. عفو و گذشت ۸۰
- الف) شمول عفو الهی ۸۰
- ب) سپر عذاب الهی ۸۱
- ج) طول عمر ۸۱
- د) دوام حکومت ۸۱
- ه) از بین رفتن کینه ها ۸۱
- و) پاداش بسیار ۸۲
۱۳. صلح ۸۲
۱۴. آداب همسایه داری ۸۳
۱۵. مهمان نوازی ۸۳
۱۶. عیادت ۸۴
- د) شایستگان مدارا ۸۴
۱. علما و دانشمندان ۸۵
- الف) تکذیب نکردن آنان ۸۶
- ب) خدمت کردن به آنان ۸۶
- ج) دیدار و زیارت آنان ۸۶
- د) حرف شنوی از علما ۸۷
۲. مبلغان دین ۸۷
- الف) ایمان و آگاهی ۸۷
- ب) دل سوزی و مهرورزی و حسن خلق ۸۸
- ج) آمربه معروف و ناهی از منکر ۸۹

۳. زمامداران عادل ۹۰
۴. معلمان ۹۱
- الف) دعوت به سوی خدا و تربیت الهی ۹۲
- ب) دعوت به سوی نور و تربیت نورانی ۹۳
- ج) دعوت به سوی اصلاح جامعه و تربیت صالح ۹۴
- د) دعوت به پاک سازی و تربیت اخلاقی ۹۴
- هـ) دعوت به سوی علم و دانش و تربیت قرآنی ۹۵
- هـ) مدارا نسبت به مخالفان و دشمنان و اهل کتاب ۹۶
۱. مدارای مذهبی ۹۶
۱. عدم اجبار بر دین و مذهب ۹۷
۲. مدارا با اهل کتاب ۹۸
۱. مدارای پیامبر با جوان یهودی ۹۸
۲. توبیخ حاکم فارس توسط امام علی (ع) به دلیل بدرفتاری با زرتشتیان ۹۸
۲. مدارای اخلاقی ۹۹
۱. عدم برخورد با دشمن ۱۰۰
۲. وحشی ۱۰۰
۳. بخشش سران کفر مکه ۱۰۰
۴. عفو موسی بن طلحه توسط امام علی ۱۰۱
- و) مدارای سیاسی ۱۰۱
- الف) هم زیستی مسالمت آمیز ۱۰۱
- ب) انعقاد پیمان های سیاسی پیامبر با قدرت های بی طرف ۱۰۳

- ج) صلح حدیبیه ۱۰۳
- د) مدارای امام علی در دوران سکوت ۲۵ ساله ۱۰۴
- ه) امام علی علیه السلام و اعطای امتیازهای سه گانه به خوارج ۱۰۴
- و) آزادگذاشتن طلحه و زبیر برای خروج از مدینه ۱۰۶
- جمع بندی ۱۰۸
- نتیجه گیری ۱۰۹
- کتاب نامه ۱۱۳

مقدمه

حمد و سپاس بی کران خداوندی که آثار قدرت او بر چهره روز روشن و تابان است و انوار حکمت او در دل شب تار، درخشان. آفریدگاری که اولوہیت را به ما شناساند و درهای علم را بر ما گشود و عمری و فرصتی عطا فرمود، تا بدان سبب بنده ضعیف خویش را در طریق علم و معرفت بیازماید.

با الهام از آیات قرآن و روایات اسلامی به جرئت می توان گفت که یکی از ویژگی هایی که در تحقق سازگاری و آرامش زندگی فردی و اجتماعی نقش به سزایی دارد و کمتر عاملی را می توان یافت که در این حد بتواند در ایجاد و تثبیت آن نقش ایفا کند، «مدارا» است.

به یقین بدون رفق و مدارا نمی توان از زندگی بهره برد و زندگی بدون بهره مندی تنها از شکل برخوردار، و فاقد روح و معناست. کمال و تمامیت کار در ترکیبی از شکل و معنای زندگی است؛ چراکه پذیرش اختلاف، در پیش و منش انسان ها امری ضروری در نظام هستی است که از طبیعت اندیش و عقل بشری و اختلاف های موجود در نظام آفرینش نشئت می گیرد و همیشه این اصل را به انسان توصیه می کند که در صدد تحمیل زور و اعمال فشار برای محو این اختلافات بر نیاید و از این نوع ویژگی های آفرینش برای پیشبرد اهداف خود استفاده کند، یعنی به رسمیت شناختن این اختلاف ها با مخالفان براساس سطح فکر آن ها تقابل کرده و با هر کدام به میزان فهم شان برخورد نماید.

بنابراین قرآن کریم با پذیرش اختلاف ها به ویژه اختلافات عقیدتی، مبانی با

مدارا برخورد کردن با دیگران را حکمت خداوندی دانسته است. و به کارگیری مدارا و نرمش با موافقان، مخالفان و معاندان در اجتماع را براساس حکمت خداوندی دانسته است. علاوه بر آن، این اصل مورد تأیید معصومان علیهم السلام نیز بوده و آن بزرگواران با عمل، تقریر و سخن خویش مهر تأیید بر به کارگیری آن زده‌اند. بازکردن فضای عطرآگین آزادی برای طرح سؤال‌ها و شبهات ذهنی دیگران و اظهار هم‌دردی با اعتقادورزان فاسد عقیده در جهت پالایش آن اعتقادات و آراستن آن به بارهای مطلوب از نمودهای آشکار دستور خداوندی و سیره نظری و عملی معصومان علیهم السلام به خصوص امام علی علیه السلام در این راستاست.

این تحقیق در چهار فصل تنظیم شده است که عبارتند از: فصل اول: کلیات شامل تعریف و تبیین اهمیت و ضرورت و.....؛ فصل دوم: مفاهیم بحث است که به تعریف لغوی و اصطلاحی مدارا و جایگاه و اهمیت آن و....؛ فصل سوم: در قسمت اول، به مصادیق مدارا در اجتماع می‌پردازد و در قسمت دوم، به اقسام مدارا در آموزه‌های اسلام اعم از آیات و روایات و به خصوص سخنان امام علی علیه السلام و در خانواده و جامعه؛ فصل چهارم: شامل نتیجه‌گیری و پیشنهادهاست.

از باب «مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ، لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ» سایه است مراتب تقدیر و تشکر خود را از استاد بزرگوار سرکار خانم منیژه هاشم‌خانی اعظم دارم، چرا که در نتیجه هدایت، ارشاد و راهنمایی‌های بی‌دریغ و سازنده ایشان، این نوشتار به سرانجام رسید. هم‌چنین از سرکار خانم زهرا آقابابایی که با همکاری و مساعیمنه خود در این مسیر نگارنده را مورد لطف قرار داد. و در آخر از مدیریت «انتشارات دارالکرامه» که در چاپ و نشر این اثر دقت نظر داشتند، تشکر می‌کنم.

سکینه گنج‌خانلو

بهار/ ۱۳۹۸